

ГОДИШНА ПРОГРАМА
ЗА ЗАШТИТА, ОДГЛЕДУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО ДИВЕЧОТ
ВО НАЦИОНАЛНИОТ ПАРК ПЕЛИСТЕР
ЗА ЛОВНАТА 2022/2023

Март, 2022

Годишната програма за заштита, одгледување и управување со дивечот во Националниот Парк „Пелистер,, е изготвена во согласност со Програмата за заштита, одгледување и унапредување на дивечот во Националниот парк „Пелистер“ за период 01.04.2012 - 31.03.2022 година изготвена согласно договорот склучен на ден 28.10.2011 година помеѓу Ј.У. Национален парк „Пелистер”, Битола и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Шумарски факултет – Скопје и заведен во архивата на факултетот под бр. 13-727/2 на 28.10.2011 година.

Долгорочната програма е позитивно оценета и прифатена од надлежниот орган, односно од Министерството за животна средина и просторно планирање со допис бр.11-6589/2 од 21.12.2012 год. и заведена во архивата на Јавната установа Национален парк „Пелистер“-Битола под број 03-493/1 на ден 24.12.2012 год.

Годишната програма ја изработиле:

Дипл. шум. инг. Зоран Пројчевски

Дипл. шум. инг. Томислав Петров

Ветер. технич. Гоце Цуцулоски

СОДРЖИНА

1.ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА ЗАШТИТЕНОТО ПОДРАЧЈЕ

- 1.1.ФОРМИРАЊЕ И СТАТУС
- 1.2.КАТЕГОРИЈА И НАМЕНА
- 1.3.МЕСТОПОЛОЖБА
- 1.4.ПОВРШИНА
- 1.5.ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ НА КОРИСНИКОТ
  - 1.5.1.Управување
  - 1.5.2.Опременост
- 1.6.РЕЖИМ НА ЗАШТИТА
  - 1.6.1.Меѓународни критериуми
- 1.7.ЗОНИРАЊЕ И СТРУКТУРА НА ПОВРШИНИТЕ
  - 1.7.1.Зонирање
  - 1.7.2.Структура на површина
- 1.8.ДИВЕРЗИТЕТ НА ФАУНАТА НА ДИВЕЧОТ
  - 1.8.1.Легислатива
  - 1.8.2.Регистрирани видови дивеч и нивни статус

2. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И УПРАВУВАЊЕ

- 2.1.ЗНАЧЕЊЕ НА ЛОВНАТА И НЕ ЛОВНАТА ФАУНА
- 2.2.ОДГЛЕДУВАЧКИ МЕРКИ
- 2.3.БОНИТИРАЊЕ И УТВРДУВАЊЕ НА ОПТИМАЛНИТЕ ГОЛЕМИНИ НА ЖИВЕАЛИШТАТА И МАТИЧНИТЕ ФОНДОВИ НА ДИВЕЧОТ
- 2.4.НОРМАЛНА БРОЈНА СОСТОЈБА И БИОЛОШКИ КАПАЦИТЕТ

3. СЕГАШНА БРОЈНА СОСТОЈБА НА ДИВЕЧОТ

- 3.1.АНАЛИЗА НА СЕГАШНАТА СОСТОЈБА И ОСНОВНИ НАСОКИ ЗА ПОНАТАМОШНО УПРАВУВАЊЕ

3.1.1.	Обичен елен	(Cervus elaphus)
3.1.2.	Срна	(Capreolus capreolus)
3.1.3.	Дива свиња	(Sus skrofa)
3.1.4.	Диво коза	(Rupicapra rupicapra)
3.1.5.	Мечка	(Ursus arctos)
3.1.6.	Рис	(lynx linx)
3.1.7.	Волк	(Canis lupus)
3.1.8.	Зајак	(Lepus europeus)

4. УПРАВУВАЊЕ СО ПОДРАЧЈЕТО ВО ПРЕТХОДНАТА ЛОВНА ГОДИНА.

- 4.1. СПРОВЕДЕНИ МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА
- 4.2. НАМАЛУВАЊЕ НА ФОНДОВИТЕ НА ДИВЕЧОТ

5. ПЛАН ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДИВЕЧОТ ВО ЛОВНАТА СЕЗОНА 2022/2023 ГОДИНА

- 5.1. ПОПУЛАЦИОНА ДИНАМИКА И ПЛАНИРАН ОДГЛЕДУВАЧКИ И САНИТАРЕН ОСТРЕЛ НА ОДГЛЕДУВАНИТЕ ВИДОВИ ДИВЕЧ
- 5.2. КОНТРОЛА НА БРОЈНОСТА
- 5.3. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И ОДГЛЕДУВАЊЕ НА ДИВЕЧОТ
  - 5.3.1. Заштитни мерки
    - 5.3.1.1. Организирање на постојната чуварска служба
    - 5.3.1.2. Контрола на бројноста на природните предатори
    - 5.3.1.3. Острел на кучиња и мачки скитници
    - 5.3.1.4. Мир
    - 5.3.1.5. Здравствена заштита на дивечот
  - 5.3.2. Одгледувачки мерки
    - 5.3.2.1. Природна исхрана на дивечот
    - 5.3.2.2. Дополнителна исхрана (прихрана на дивечот)
    - 5.3.2.3. Прихрана со минерални материи
  - 5.3.3. Мерки за уредување на просторот

1. ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ ЗА ЗАШТИТЕНОТО ПОДРАЧЈЕ

1.1 ФОРМИРАЊЕ И СТАТУС

Националниот парк „Пелистер,, е прогласен со Законот за прогласување на дел од горските предели на Пелистер-планина за Национален парк, донесен од Президиумот на Народното Собрание на Н.Р.М. (С.весник на Н.Р.М.бр.26/30. XI.1948) на површина 12500 ha. Согласно Законот за заштита на природата (Сл.Весник на РМ 67/2004), извршена е повторна проценка неговите вредности, а врз основа на тоа со нов акт е донесен Закон за прогласување на дел од Планината Пелистер за Национален парк (Сл.весник на РМ 150/2007), со измените и проширени граници, така што површината на паркот во сегашни граници изнесува 17 150 ha.

1.2.КАТЕГОРИЈА И НАМЕНА

Според Законот за заштита на природата (Сл.Весник на Р.М.67/04), Националниот парк „Пелистер,, преставува-„пространо претежно неизменето подрачје на копно или вода со особени повеќекратни природни вредности, кое опфаќа еден или повеќе сочувани или незначително изменети екосистеми, а првенствено е наменет за зачувување на изворното природно, културно и духовно богатство.

Националниот парк има научно-истражувачка, културна, воспитно-образовна и туристичко-рекреативна намена.

Според чл.1 од истиот закон „просторот на дел од планината Пелистер се прогласува за Национален парк заради заштита на неговата биолошка и пределска разновидност, кои се од значење за заштита на природата.

1.3. МЕСТОПОЛОЖБА

Национален парк „Пелистер,, се простира на крајниот југозападен дел на Република Северна Македонија, односно на падините на планината Баба како дел од планинскиот венец на Илинска планина, Плакенска планина, Бигла, а завршува со Нередска планина во Р.Грција. Од северната страна паркот се граничи со регионалниот пат Битола-Ресен и планината Бигла, а од Јужната со државната граница со Р. Грција. Западно се простира Пекагониската котлина, а источно Преспанската котлина и градот Ресен. Се протега помеѓу 40° 52' и 25" и 41° 04' 16" северна географска широчина и 21° 03' 16" и 21° 16' 09" источна географска должина, со надморска височина од 891 м до 2601 м.

1.4. ПОВРШИНА

Вкупната површина на заштитеното подрачје изнесува 17150 ха. Надморската височина се движи од 891 м до 2601 м. Со висинска разлика од 1710 м.

1.5. ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ НА КОРИСНИКОТ

1.5.1. Управување

Врз основа на член 136 став 1 од Законот за заштита на природата и член 14 став 1 од Законот за установите, Владата на Република Македонија донесе Одлука за прогласување основање Јавна Установа Национален Парк Пелистер, Битола, Република Македонија. Со одлука на Владата ЈУНП Пелистер ги презеде средствата и опремата од претходната Основна организација на здружен труд „Управа на Национален Парк Пелистер,„.

Јавната Установа Национален парк „Пелистер,„ е основана заради вршење на основна дејност, Управување и заштита на природата, биолошката и пределската разновидност и природното наследство преку:

1. Заштита на природните живеалишта од национално и меѓународно значење за културни, научни, воспитно-образовни и туристичко рекреативни цели.
2. Воспоставување стабилност на еколошките процеси, биолошката и пределската разновидност, преку трајно зачувување на репрезентативните, физичко-географски региони, биоценози, генетски ресурси и видови во автентична состојба.
3. Создавање на услов за развој на туризмот во согласност со принципот на одржлив развој.
4. Остварување на културни, научни, образовни и рекреативни цели, кои во истовреме ја одржуваат природната состојба на Националниот парк.
5. Одржливо користење на природно богатство во интерес на сегашниот и идниот развој, без значително оштетување на деловите на природата и со што помали нарушувања на природната рамнотежа.
6. Создавање услови и превземање мерки за заштита на Националниот парк со цел зачувување и одржливо управување со одредени компоненти на биолошката и пределската разновидност.

7. Проучување, истражување и со научни методи обработување на прашањата од интерес за заштита на Националниот парк.
8. Водење евиденција и документација на природните и другите вредности и убавини во Националниот парк (положба, степен на загрозеност, мерки за заштита).
9. Донесување и спроведување на План за управување и годишни програми за заштита на природата
10. Превемање на мерки за заштита на утврдените зони во Националниот парк.
11. Обезбедување поттик и поддршка за заштита на Националниот парк преку подигање на јавната свест, а посебно во воспитно образовниот процес.
12. Утврдување на компоненти на биолошката и пределската разновидност и нивната загрозеност.
13. Воспоставување режим на заштита на Националниот Парк.
14. Спречување на штетни активности од физички и правни лица и други нарушувања во Националниот парк како последица од технолошкиот развој и извршување на дејности, односно обезбедување максимално поволни услови за заштита и развој на природата.
15. Поттикнување на научно истражувачка работа во областа на заштитата на Националниот парк.
16. Издавање научни и стручни публикации, водичи, дијапозитиви разгледници и друг информативен и пропаганден материјал за Националниот парк.
17. Поттикнување и развивање на интерес и однос кон чувањето на Националниот парк преку организирање изложби, прикажување на филмови, предавање и други форми.
18. Производство, откуп и продажба на лековити и ароматични растенија, плодови и семиња.
19. Изградба на инфра-структура и уредување на извори, чешми, излетнички локалитети, простори за рекреација и друго.
20. Вршење заштита, одгледување и острел на диви животни, како и заштита и собирање на диви видови растенија и габи и други шумски плодови.
21. Заштита, одгледување и традиционален риболов на рибниот фонд.

22. Вршење и други работи кои придонесуваат за заштита и унапредување на Националниот парк.

Согласно Член 137 став 2 од Законот а заштита на природата, органи на Јавната Установа Национален Парк Пелистер се: Управен одбор, Работодавен орган, Стручен колегијален орган и Одбор за контрола на материјално финансиско работење.

1.5.2.Опременост

Во своја сопственост, Јавната установа Национален парк Пелистер ги поседува управната зграда во Битола, потоа две ловечки (шумарски) куќи во Вртешка, по една во с.Маловиште и на Голема Ливада, како и зградата на локалитет Седум Кладенци во која е сместен центарот за посетители на паркот.

Покрај нив, на територијата на Националниот парк се наоѓаат и неколку објекти во приватна и во сопственост на неколку јавни претпријатија. Во рамките на Националниот парк е и манастирот Св.Ана во Маловиште, неколку цркви, археолошки наоѓалишта и споменик од Илинденското востание.

Освен овие објекти Националниот парк Пелистер располага и со возен парк составен од: 1 теренско возило Хундаи Галопер, 1 четирицкл Хамачи, 1 теренско возило Дачија Дастер, 1 комбе Мерцедес, 2 теренски возила Даихатсу Териос, 3 теренски возила Исузу и 7 теренски возила Лада Нива.

Согласно чл.108 од Законот за заштита на природата (Сл.весник на РМ 67/04, јавната установа која управува со националниот парк е должна да назначи постојана чуварска служба од 10 лица кои под координација на вкупно 4 шумарски инженери. Освем законски предвидените обврски, овие лица се ангажирани и околу прихраната на дивечот во критичните периоди од годината, одржување на постојните објекти во интерес на заштитата на фауната, а вршат и перманентни набљудувања на здравствената состојба и кондиција на индивидуите, со обврска сите нарушувања на нивното природно однесување веднаш да ги пријават до надлежните лица во управата.

1.6.РЕЖИМ НА ЗАШТИТА

1.6.1.Меѓународни критериуми

Според IUCN критериумите, Националниот парк „Пелистер“ е класифициран во категоријата II „Национален парк“, која е дефинирана како природно подрачје на копно и/или на море, прогласено заради:

- (а) заштита на еколошкиот интегритет на еден или повеќе екосистеми за сегашните и идните генерации;
- (б) исклучување на можноста за експлоатација или окупација кои се во спротивност со целта за прогласување на подрачјето;
- (в) обезбедување на можности за воспоставување на спиритуални, научно-

истражувачки, едукативни, рекреативни и посетителски активности, при што сите тие мораат да бидат компатибилни со заштита на животната средина и спомениците од културата.

Примарна цел за заштита/управување во националниот парк

Примарната цел е да се заштити природниот биодиверзитет, со посебен акцент врз еколошката структура и подршка на природните процеси и да се промовираат едукативни и рекреативни активности.

Основните атрибути кои ја дефинираат примарната цел на заштитата/управување на категоријата национален парк се:

- управување во функција на заштита;
- поттикнување на јавноста;
- социо-економски развој и користење на природните ресурси;
- истражување и мониторинг;

Според дефиницијата, заштитените подрачја кои се вклучени во **Категорија II**, преставуваат природни или скоро природни подрачја, обично со голема површина, со можност да се заштитат еколошките процеси, вклучително и екосистемите и видовите карактеристични за подрачјето, кои исто така овозможуваат воспоставување на компатибилни активности поврзани со: споменици на култура, научно-истражувачки, образовни и рекреативни активности и туризам.

Заштитените подрачја од **Категоријата II** обично преставуваат комбинација помеѓу заштита на екосистемите и рекреацијата, па од тие причини зонирањето во оваа категорија е задолжително.

1.7.ЗОНИРАЊЕ И СТРУКТУРА НА ПОВРШИНИТЕ

1.7.1.Зонирање

Согласно Законор за заштита на природата (Сл.Весник на Р:М. 67/04),во Националниот парк „Пелистер,, се установени следните зони:

- 1) зона за строга заштита**
- 2) зона за активно управување**
- 3) зона за одржливо користење и**
- 4) заштитен појас**

Зоната за строго заштита преставува подрачје со висок интерес за заштита, што се карактеризира со изворни, неизменети карактеристики на екосистемите, или има сосема мали промени како резултат на традиционални управувачки практики.

Зоната на активно управување претставува зона од висок интерес за заштита во која се потребни поголеми управувачки интервенции со цел реставрација,

ревитализација (рехабилитација) на живеалиштата, екосистемите и другите елементи од пределот.

Зоната за одржливо користење претставува значителен дел од заштитеното подрачје кој не поседува високи вредности за заштита, каде што се наоѓаат инфраструктурни објекти, објекти на културно наследство, типови на шумски насади кои не се карактеристични за подрачјето, како и населени места со околното земјоделско земјиште.

Заштитен појас по правило е површина надвор од природното наследство и има улога да ги заштити зоните со интерес за заштита од заканите што потекнуваат надвор од подрачјето на природното наследство.

Големините на површините по одделни зони во Националниот парк „Пелистер,, се прикажани во табела 1

Површини по зони во Националниот парк Пелистер

Табела 1

З о н а	П о в р ш и н а (ha)	%
Зона за строга заштита	5.190	30,2
Зона за активно управување	5860	34,2
Зона за одржливо користење	6.100	35,6
Вкупно:	17.150	100.0

1.7.2. Структура на површините

Структурата на површините обраснати со шуми по зони, како и по надморски височини се прикажани во табелите 2 и 3.

Шуми и голини по зони во Националниот парк „ПЕЛИСТЕР“

Табела 2

З о н а	П о в р ш и н а					
	Шуми		Голини и други површини		Вкупно	
	ha	%	ha	%	ha	%
Зона за строга заштита	1603	9,35	3587	20,92	5190	30,27
Зона за активно управување	5133	29,93	727	4,24	5860	34,17
Зона за одржливо користење	2533	14,77	3567	20,79	6100	35,56
Вкупно:	9269	54,05	7881	45,95	17150	100,00

Површини по надморски височини

Табела 3

Надморска височина (m)	Површина(ha)
< 1600	8030
1600 - 1800	3171
1800 - 2000	2888
> 2000	3061
ВКУПНО	17150

1.8.ДИВЕРЗИТЕТ НА ФАУНАТА НА ДИВЕЧОТ

Диверзитетот на фауната на Р. Македонија е мошне богат. Регистрирани се вкупно 338 видови на птици, од кои 213 се гнездалки, додека останатите се појавуваат во периодот на миграција или во текот на зимата. Цицачите се преставени со 82 вида и 1 подвид и класифицирани се во 6 редови, 18 фамилии и 51 род. Ендемизмот е изразен главно меѓу без'рбетници и кај рибите, додека кај цицачите се познати само 4 ендеми.

1.8.1.Легислатива

Со **Законот за ловство** на Р. Македонија (Сл. Весник на Р.М 26/09) се уредуваат одгледувањето, заштитата, ловењето и користењето на дивечот и неговите делови. Како дивеч се прогласени видови на цицачи и птици кои живеат слободно во природата или во оградени површини во кои интензивно се одгледуваат, размножуваат, заштитуваат и ловат.

Според чл.9 од истиот закон, дивечот се дели на **дивеч под заштита**, и **дивеч без заштита**. За дивечот под заштита се утврдува: **ловостој, привремена и трајна забрана за ловење**.

Во категоријата на „**трајно заштитени видови**“ (што подразбира и забрана за прогонување или намерно вознемирување) се вклучени сите ретки или проредени автохтони или миграторни видови дивеч на овие простори, со цел да им се обезбеди опстанок, репродукција и нормален развој.

Со „**ловостојот**“ се заштитени сите видови цицачи и птици чии популации ги имаат сите потребни услови за опстанок, размножување и развој, а со планско користење нивниот нормален животен циклус не се доведува прашање. За одржување на оптималната состојба на нивните популации, со законски и други прописи се пропишани мерки, кои на корисниците им налагаат преземање на дејствија за заштита и одгледување, со обврска обемот на користувањето да се планира и реализира само во границите на реалниот прираст, со што се обезбедува одржување на оптимални капацитети на одделни видови дивеч на местоживеењата, евентуални штети од дивечот врз другите стопански гранки и остваруваат соодветни економски ефекти од рационалното користење на дивечот.

Со Законот за ловство се прогласени вкупно 133 видови дивеч (9 цицачи и 76 птици) односно 63,9 %. Со ловостојот се опфатени 34 видови дивеч или 25,6 %, од кои 7 вида цицачи и 27 вида птици, додека во категоријата без заштита се само 14 видови, односно по 7 од двете класи (Табела 4)

Видови дивеч и степен на заштита

Табела 4

Степен на заштита	Цицачи	Птици	Вкупно	%
<i>Трајна заштита</i>	9	76	85	63,9
<i>Ловостој</i>	7	7	34	25,6
<i>Без заштита</i>	7	7	14	10,5
Вкупно:	23	110	133	100

1.8.2.Регистрирани видови дивеч и нивни статус

Во Националниот парк „Пелистер,,се регистрирани вкупно 52 вида (18 видови цицачи и 34 видови птици), кои според Законот за ловство се прогласени за дивеч. Од нив, 78,8 % (41 вид) се во категорија „под заштита,,а 11 вида (21,2 %) се во категорија „без заштита,,(Табела 5).

Од вкупниот број регистрирани видови, 27 (51,9 %) се трајно заштитени.

Законски статус на дивечот во Националниот парк „Пелистер“

Табела 5

Класа	Дивеч под заштита		Дивеч без заштита	Вкупно
	Трајна	Ловостој		
Цицачи	7	5	6	18
Птици	20	9	5	34
Вкупно:	27	14	11	52

Во табелата 6 е прикажан процентуалниот однос од регистрираните видови дивеч во Националниот парк Пелистер во споредба со прогласените во Законот за ловство.

Комперативен приказ на видовите дивеч во Законот за ловство и регистрираните видови во Националниот парк „Пелистер,,

Табела 6

Класа	Дивеч под заштита						Дивеч без заштита			В к у п н о		
	Трајна			Ловостој			зл	нпп	%	зл	нпп	%
	зл	нпп	%	зл	нпп	%						
Цицачи	9	7	77,8	7	5	71,4	7	6	85,7	23	18	78,3
Птици	76	20	26,3	27	9	33,3	7	5	71,4	110	34	30,9
Вкупно:	85	27	31,8	34	14	41,2	14	11	78,6	133	52	39,1

ЗЛ- Закон за ловство

НПП-Национален парк „Пелистер,,

2. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И УПРАВУВАЊЕ

2.1. ЗНАЧЕЊЕ НА ЛОВНАТА И НЕЛОВНАТА ФАУНА

Во текот на историјата, значењето на фауната за човековата популција се менувало од директни конкурентни за ресурсите (големи предатори), до неопходните извори на храна и облека. Во текот на еден период на развојот на општеството, фауната преставувала примарен извор за задоволување на човековите потреби. Со понатамошниот развој, со пронаоѓање на нови технологии и материјали, значењето на фауната постепено ја губело примарната економска функција. Денес, таа има третман на природно добро и национално благо, а бројот и застапеноста на животинските видови преставува еден од алатите за утврдување на биолошката разновидност.

Вредностите на фауната во сегашниот период имаат социјална, економска, културна, образовна, научна, рекреативна и естечка компонента. Статусот на ловните и неловните видови е регулиран со одредбите на Уставот и обврските за донесување на закони и други прописи во врска со нивната заштита, одгледување и користење. Основната цел на сите мерки е да се создадат потребни услови за опстанок на секој поединечен вид и овозможи нивен нормален развој во слободната природа, без оглед дали припаѓа на ловните или неловните видови.

Од овие причини, во Програмата за заштита и унапредување со дивечот во Националниот парк Пелистер акцентот е ставен врз видовите кај кои со

определени заштитни и одгледувачки мерки е можно и неопходно потребно да се подобри густината, половата и возрасната структура, а со тоа и квалитетот и виталноста на нивните популации, и тоа:

- обичен елен (*Cervus elaphus*)
- срна (*Capreolus capreolus*)
- дивокоза (*Rupicapra rupicapra*)
- дива свиња (*Sus scrofa*)
- мечка (*Ursus arctos*)
- рис (*Lunx lynx*)
- волк (*Canis lupus*)

Сите останати видови опфатени со Законот за ловство, особено трајно заштитени видови од редот на сверовите (*Carnivora*) односно дивата мачка (*Felis silvestris*) и јазовецот (*Meles meles*), се во стабилни и незагрозени популации и кај нив ќе се применуваат сите мерки и обврски превземени од националната легислатива и ратификациите на меѓународните конвенции и договори.

2.2. ОДГЛЕДУВАЧКИ МЕРКИ

На одгледувачките мерки им претходи стручна обработка и анеколошките услови, од што произлегува:

- процена на бонитетот, а со тоа и оптималните капацитети за секој вид;
- утврдување на големината на местоживеењето за одделни видови;
- определување на биолошкиот капацитет;
- просечни големини на еколошкиот периодичен прираст;
- динамика на развојот на одделните популации;

Врз основа на препорачаните заштитни и одгледувачки мерки би се утврдиле и потребните интервенции, со цел да се задоволат животните потреби на одделните видови (храна, вода и засолништа) процениле можностите и определиле формите на користење во текот на годината.

Од добиените податоци би се предлагале мерки за обезбедување:

- доволно количество храна (со мелиорација на пасишта и ливади, обработка на ниви за дивечот, садење на плодносни видови дрвја и грмушки или набавка на потребни количества кабаста, сочна и зрнеста храна):
  - достатни количества храна од животинското потекло;
  - потребен број на солишта и сол за преживарите;
  - изградба на хранилишта и поилишта;
- формирање на засолништа (рмизи) за дивечот;

НАПОМЕНА:

Сите мерки и калкулации предвидени во програмата во однос на заштитата, одгледувањето и управувањето со дивечот со цел подобрување на

условите за негов траен опстанок и развој, ќе се применуваат само во Зоната за активно управување и Зоната за одржливо користење. Во зоната за строга заштита не се предвидени никакви активности во интерес на здружувањето на изворните и неизменети карактеристики на екосистемите

2.3. БОНИТИРАЊЕ И УТВРДУВАЊЕ НА ОПТИМАЛНИТЕ ГОЛЕМИНИ НА ЖИВЕАЛИШТАТА И МАТИЧНИТЕ ФОНДОВИ НА ДИВЕЧОТ

Бонитет на одредена површина претставува степен на погодноста на условите на животната средина за опстанок и распространување на определен вид дивеч. Бидејќи условите на средината зависат од еколошките фактори на живата и неживата компонента, интензитетот и времетраењето на нивното делување кои различно влијаат врз секој посебен вид, бонитетот се однесува само на определениот вид.

За определување на оптималните фондови на дивечот, односно неговиот биолошки капацитет, применети се нормативи усогласени со утврдениот бонитетен ред, односно со квалитетот и интензитетот на еколошките влијанија во Националниот парк „Пелистер,,

При утврдувањето на оптималните големини живеалиштата (ловнопродуктивните површини-ЛПП) и на матичните фондови на обработените видови дивеч, земени се предвид сите карактеристики на биотопот, односно абиотските фактори од кои зависи опстанокот и развојот на нивните популации.

Податоците за посочените елементи се прикажани во табелите 7 и 8.

Оптимална густина на популациите на дивечот на единица површина по бонитетни редови

Табела 7

Вид дивеч	ЛПП (ha)	Оптимална густина	
		Бонитетен ред	Густина на 1000 ha
Обичен елен (<i>Cervus elaphus</i>)	6000	III	10
Срна (<i>Capreolus capreolus</i>)	6000		25
Дивокоза (<i>Rupikarpa rupikarpa</i>)	3000	III	25
Дива свиња (<i>Sus scrofa</i>)	6000	II	20
Мечка (<i>Urus arctos</i>)	10000	поволен	2.4
Рис (<i>Lynx lynx</i>)	10000	поволен	0.2 - 0.3
Волк (<i>Canis lupus</i>)	10000	поволен	0.3 - 0.4
Зајак (<i>Lepus eruropaeus</i>)	3000	поволен -	-
Еребица камењарка (<i>Alektoris graeca</i>)	2000	поволен -	-

- При определување на оптималната големина на матичниот фонд на мечката, односно нејзиниот биолошки капацитет, применетите вредности (2.4/1000ha), согласно категоријата на заштитата и оптималните услови, далеку ги надминуваат оние кои се применуваат во соседните земји и Европа (0.9/1000 ha)

**Оптимална големина на матичните фондови на дивечот во
Националниот парк Пелистер**

Табела 8

В и д д и в е ч	ЛПП (ha)	Оптимален матичен фонд
Обичен елен (Cervus elaphus)	6000	60
Срна (Capreolus capreolus)	6000	150
Дивокоза (Rupicapra rupicapra)	3000	75
Дива свиња (Sus scrofa)	6000	120
Мечка (Ursus arctos)	10000	24
Рис (Lynx lynx)	10000	2-3
Волк (Canis lupus)	10000	3-4
Зајак (Lepus europaeus)	3000	-
Еребица камењарка (Alactoris graeca)	2000	-

2.4.НОРМАЛНА БРОЈНА СОСТОЈБА И БИОЛОШКИ КАПАЦИТЕТ

Биолошки капацитет на едно живеалиште преставува максимален број на одреден вид дивеч на определена површина, кој обезбедува опстанок на здрави и нормални развиени единки, со добра физичка кондиција и конституција, односно таква

густина која, со оптимална возрасна и половна структура, ќе овозможи максимален прираст во рамките на популацијата.

При утврдувањето на биолошкиот капацитет на видовите во Националниот парк Пелистер, применети се нормативите за утврдување на нормална бројна состојба на матичните фондови (број на единки пред почетокот на размношувањето), согласно еколошките карактеристики на просторот.

Периодичен еколошки прираст и биолошки капацитет на популациите на дивечот во Националниот парк Пелистер.

Табела 9

Вид дивеч		ЛПП (ha)	Бонитетен ред	Оптимална бројна состојба			
				Матичен фонд	Коеф на прираст	ПЕП	иолошки капацитет
1	Обичен елен (<i>Cervus elaphus</i>)	6000	IV	60	0,7	12	72
2	Срна (<i>Capreolus capreolus</i>)	6000	IV	150	0,7	42	192
3	Дивокоза (<i>Rupicapra rupicapra</i>)	3000	III	75	0,7	17	92
4	Дива свиња (<i>Sus scrofa</i>)	6000	II	120	1,6	64	184
5	Мечка (<i>Urus arctos</i>)	10000	поволен	24	0,9	8	32
6	Рис (<i>Lynx lynx</i>)	10000	поволен	2-3	-	-	-
7	Волк (<i>Canis lupus</i>)	10000	поволен	3-4	-	-	-

1 - од вкупниот број полово зрели женки

2 - периодичен еколошки прираст, односно број на одгледни (преживевани) младенчиња до наредната пролет

3. СЕГАШНА БРОЈНА СОСТОЈБА НА ДИВЕЧОТ

Врз основа на применетата методологија во реализацијата на теренските активности утврдената сегашна бројна состојба на дивечот (31.03.2022 год.) компарирана со оптималната е прикажана во табела 10.

Компаративен преглед на сегашните и оптималните големини на матичните фондови на дивечот во Националниот парк Пелистер

Табела 10

	В и д д и в е ч	Бројна состојба			
		Оптимален матичен фонд	Сегашен матичен фонд	Процент од оптимумот	Разлика (+/-)
1	Обичен елен (<i>Cervus elaphus</i>)	60	?		
2	Срна (<i>Capreolus capreolus</i>)	150	152	101,66	2
3	Дивокоза (<i>Rupikarpa rupikarpa</i>)	75	47	62,66	-28
4	Дива свиња (<i>Sus scrofa</i>)	120	122	101,66	2
5	Мечка (<i>Urus arctos</i>)	24	24	100	
6	Рис (<i>Lynx lynx</i>)	4	?	-	-
7	Волк (<i>Canis lupus</i>)	3	10	333,3	-7
8	Зајак (<i>Lepus europaeus</i>)	-	200	-	-
9	Еребица камењарка (<i>Alectoris graeca</i>)	-	100	-	-
10	Обичен елен (<i>Cervus elaphus</i>)				

- Поради специфичните биолошките и биомомски карактеристики на мечката, односно нејзината атипична хибернација во периодот во кој се собирали теренските податоци, во годишната програма не е обработена популационата динамика на овој вид, а прикажани се податоците од претходната ловна година. Доколку се укаже потреба за било каква интервенција во нејзината популација, од надлежниот орган на управата ќе биде побарано посебно одобрение, согласно препораките во усвоената долгорочна Програма за заштита, одгледување и управување со дивечот во НП Пелистер.

3.1. АНАЛИЗА НА СЕГАШНАТА СОСТОЈБА И ОСНОВНИ НАСОКИ ЗА ПОНАТАМОШНО УПРАВУВАЊЕ

3.1.1.Обичен елен (*Cervus elaphus*)

Обичниот елен, како автохтон вид, исчезнал од територијата на Р. Македонија во втората половина на XIX век. Во изминатиот период беа направени неколку (успешни) обиди за неговата реаклиматизација (Национален парк Маврово, Караџица, Осогово, ЈПУЗПП „Јасен,, Галичица...) Во Националниот парк Пелистер во 1961 година биле населени 17 единки од Белска провиниенција и поединечни примероци и помали грла беа забележувани до пред неколку години. За жал, како резултат на неадекватниот третман од локалното население и криволовот, во последниов период не е регистриран ниту еден примерок, така што, најверојатно, еленот е (повторно) потполно исчезнат, а и доколку опстојуваат еденечни индивидуи, таквата (мини) популација е ранлива и не постојат услови за нејзин траен опстанок.

3.1.2. Срна (*Capreolus capreolus*) и дива свиња (*Sus scrofa*)

Срната и дивата свиња, во однос на останатите папкари, се најбројни видови и распространети во речиси сите шумски екосистеми. Заради заштитата што ја уживаат во заштитеното подрачје, односно отсуството на традиционален начин на лов (хајки со долгоноги гоничи) на останатите видови со кои ги делат биотопите, кај двата вида е констатирана зголемена бројност над капацитетот на местоживеењето. Каква последица на ваквата состојба, забележливо е нарушувањето на структурата а со тоа и виталноста и квалитетот на нивните популации. Освен тоа, дивата свиња, како изразито вагилен вид, заради ловниот притисок во соседните ловишта вон границите на Националниот парк, често ја зголемува густината далеку над капацитетот на местоживеењето, односно нејзината бројност во поедини периоди од годината изнесува и над 300 единки, што може да предизвика значителна штета во екосистемот во кој престојува.

Од овие причини, како заштитна и одгледувашка мерка, со цел да се подигне квалитетот и виталноста на популациите и преовладуваат евентуалните нарушувања на автентичноста на екосистемот во Националниот парк, се препорачува редуциран одгледуваки острел со кој би се регулирала густината, половната и возрасната структура на нивните популации.

Острелот би се вршел врз основа на годишни планови за заштита, одгледување и управување со дивечот, изготвен од високо стручна научна институција која се занимава со проблематиката на одгледувањето и заштита на дивечот и одобрен од надлежен орган на управата.

3.1.3. Дивокоза (*Rupicapra rupicapra*)

Дивокозата е распространета на повисоките подрачја во националниот парк, населуваќи ги, пред се, тешко проодните и стрмни страни, кои се граничат со шумската и високопланинската вегетација. За време на зимскиот период се спушта на помали надморски височини во шумскиот појас. Во рамките на Националниот парк Пелистер, како нејзин најјужен ареал во Р.Македонија, има услови за опстанок на површината од 3000 ha. Нејзината сегашна (намалена) бројна состојба е последица на повремени појава на криволов. Од тие причини, неопходно е да се применат интензивни мерки за нејзино одгледување и заштита, со цел, во што пократок период, нејзината бројност да се доведе во рамките на оптималните можности на хабитатот.

3.1.4. Мечка (Ursus arctos)

Мечката, како дел од мегапопулацијата распространета на целиот простор во западна Македонија, на територијата на Националниот парк Пелистер, како нејзино најоптимално наоѓалиште, ги населува сите делови обраснати со шума, а во летниот и дел од есенскиот период и површините на високопланинските пасишта.

Со оглед на зголемената густина на популацијата далеку над биолошкиот минимум и покрај категоријата на заштита што ја ужива овој вид, како мерка за превенција од појава на отпор на средината, заштитата и подобрувањето на квалитетот на популацијата на овој вид, се препорачува редуциран одгледувачки острел со кој би се регулирала возраста и половата структура на популацијата, а во исто време и спречиле штетите што поедините примероци, особено во последните неколку години, ги причинуваат во и надвор од границите на паркот.

Евентуалниот острел би се вршел по претходно добиено одобрение од надлежниот орган на управата, под надзор на сручна служба на националниот парк и во согласност со препораките на возрзста, полот и квалитетот на единките добиени од катедрата за ловство при Шумарски факултет -Скопје.

3.1.5. Рис (Lynx lynx)

Рисот, заради скриениот начин на живот, може подолго време да остане, а присуството да се утврди дури по трагите на снегот или остатоците на уловениот плен, така што постоечките податоци од неговото(не) присуство треба да се примат со резерва.

Имено, единките кои (повремено) се забележуваат на територијата на Националниот парк „Пелистер,, се дел од мегапопулацијата на подвидот Балкански рис што го населува југозападниот дел од Балканскиот Полуостров и чии ареал, во непрекинат низ, ги опфаќа планините во западна Македонија, југозападниот дел од Косово, југоисточниот дел од Црна Гора и источна Албанија, односно: Коритник, ШарПланина, СуваГора, Кораб, Дешат, Бистра, Стогово „Караорман, Галичица, Илинска и Плакенска Планина, Бигла, Баба, како и планините во северозападна Грција, а чија бројност на целиот простор се проценува на околу 80 -100 единки.

Со оглед на фактот што рисот е изразито територијален вид чиј ареалактивности на годишно ниво опфаќа територија со просечна површина од околу 150-200 км², неопходно е интегрална заштита и координирано управување во контекст на меѓународна, односно регионална соработка во согласност со

меѓународниот статус и постоечката (и идна) легислатива во соседните држави кои го опфаќаат ареалот на овој вид.

На територијата на Националниот парк Пелистер се предлага целосна заштита на овој вид со сите нејзини аспекти, а особено регулација на популацијата на волкот, кој, како биолошки поотпорен и доминантен вид, преставува главен конкурент во исхраната, а со тоа и фактор со најголемо влијание за опстанок на популацијата на рисот.

3.1.6. Волк (*Canis lupus*)

Волкот, како изразито вагилен вид со голем акционен радиус и изразена адаптивност кон најразлични услови во живеалиштата, на територијата на Националниот парк Пелистер може да се сретне во сите екосистеми. Согласно неговите биолошки карактеристики и формирањето на организирани социјални групи (глутници), бројна состојба му варира во различни периоди од годината.

Заштитата и бројноста на потенцијалниот плен е најчеста причина за неговата зголемена густина. Како заштитна мерка во однос на дивите папкари, а особено во однос на глобално загрозуениот рис, се предлага перманентна контрола, односно одржување на неговата популација на препорачаното ниво.

Предложената бројка од 3-4 индивидуи и ако навидум не преставува (стабилна) популација, е земена како просечна вредност, која, заради погоре споменатите причини, во никој случај нема да го загрози неговиот опстанок, ниту пак ќе ја елиминира неоспорно важната улога што ја има како неопходен природен предатор во постоечките екосистеми.

3.1.7. Зајак (*Lepus europeus*) и еребица камењарка (*Alectoris graeca*)

Зајакот и еребицата камењарка се постојани членки на различни биоценози во паркот. Со оглед на фактот што основните еколошки фактори од кои зависи опстанокот на овие видови, особено фрагментираниот хабитат, надморската височина и климатските услови, се со песимална вредност кои не дозволуваат густините на нивните популации да се зголемат над капацитетот на местоживеењата, а кои евентуално би предизвикале нарушувања на екосистемите кои ги населуваат, освен целосна заштита, не се препорачуваат никакви посебни одгледувачки мерки. Поради помалата отпорност кон надворешните услови во средината, препорачливо е повремено да се врши санитарен острел на поединечни примероци за проверка на нивната здравствена состојба.

4. УПРАВУВАЊЕ СО ПОДРАЧЈЕТО ВО ПРЕТХОДНАТА ЛОВНА ГОДИНА

4.1. СПРОВЕДЕНИТЕ МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И ОДГЛЕДУВАЊЕ НА ДИВЕЧОТ

Во изминатата ловна година реализирани се сите активности кои произлегуваат од Долгорочната програма за заштита, одгледувањето и управување со дивечот во НП „Пелистер,, а чија крајна цел беше насочена кон заштитата на подрачјето и дивечот преку одгледувањето на стабилни и здрави популации, сообразено со природните услови, густината на популациите и здравствената состојба. Во таа насока, реализирани се следниве активности:

- Во соработка со катедрата за ловство при Шумарски факултет-Скопје вршени се перманентни теренски набљудувања, при што особено внимание е посветено на густината, возраста и половната структура, просторниот распоред и здравствената состојба на сите застапени видови дивеч во ловиштето;
- Согласно чл.25 од Законот за ловство, а со цел заштита на дивечот од недозволен лов, обезбедување неопходен мир (преку) контрола на бројноста на природните предатори, кучињата и мачки скитници и сл. во ловиштето беше организирана постојана ренџерска служба;
- Согласно еколошки услови кои преовладуваат во текот на изминатата ловна година, извршена е прихрана со 100 кг. Пченица, 250 кг. пченка, 300 кг сено, 70кг. сол и други минерални материи;
- Во текот на изминатата ловна година изградени се следниве ловно-технички објекти: 4 хранилки за сено, сол, пченка и минерали на локалитетот Вртушка.

4.2.НАМАЛУВАЊЕ НА ФОНДОВИТЕ НА ДИВЕЧОТ

(Предвидливи загуби, предација и одгледувачки и санитарен острел)

Намалување на фондовите на дивечот на ловната 2021/2022 година, односно предвидливите губитоци, предацијата, како и одгледувачкиот и санитарниот острел се прикажани во табелата 11.

Табела 11

Вид дивеч	П л а н и р а н о		Р е а л и з и р а н о	
	<i>Предвидливи загуби и предација</i>	<i>Одгледувачки и санитарен острел</i>	<i>Предвидливи загуби и предација</i>	<i>Одгледувачки и санитарен острел</i>
Обичен елен	-	-	-	-
Срна	30	28	58	-
Диво коза	9	-	9	-
Дива свиња	71	19	90	-
Мечка	8	2	?	-
Волк	-	-	-	-

- -Во консултации со Катедрата за ловство при шумарски факултет во -Скопје, во ловната 2021/2022 година не е вршен острел на ниту еден вид дивеч во НП Пелистер. Ваквата одлука беше базирана врз негативно влијание на високите температури на воздухот и занемарливата сума на врнежи во текот на летниот и поголемиот дел од есенскиот период, од што, како последица е регистрирана намалена виталност на дивечот, како и подпросечен степен на преживување на истогодишните младенчиња. Сепак, заради зголемената бројност на дивите свињи, во почетокот на пролетта без регистрирани штети од дивите свињи на ливади и овоштарници во атарот на с. Ниже Поле. Од тие причини, во наредната ловна година се препорачува редукција на нејзините популации во согласност

годишната програма.

5. ПЛАН ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДИВЕЧОТ ВО ЛОВНАТА 2022 /2023 ГОДИНА

5.1. ПОПУЛАЦИОНА ДИНАМИКА И ПЛАНИРАН ОДГЛЕДУВАЧКИ И САНИТАРЕН ОСТРЕЛ НА ОДГЛЕДУВАНИТЕ ВИДОВИ ДИВЕЧ

Планираната динамика на развојот на популациите на одгледуваните видови дивеч, согласно прогнозите во долгорочната Програма за заштита, одгледување и управување со дивечот, е прикажана поодделно за секој од ловно-стопански значајните видови дивеч.

Напомена: Со оглед на предвидливоста на интензитетот на еколошките фактори кои имаат директно и индиректно влијание врз густината на популациите на дивечот, ЈУ Национален Парк Пелистер во текот на управувањето со дивечот во саштитеното подрачје во односната година ќе изврши корекција на планираните големини во долгорочната Програма за заштита, одгледување и управување со дивечот, со цел одржување на бројноста на дивечот во рамките на оптималните вредности, и тоа само во смисол на намалување на предвидените острелани квоти. Доколку се укаже било каква потреба од зголемување на остреланиот над планираните вредности, претходно ќе биде побарано одобрение од надлежниот орган на управување.

Динамика на популацијата на срните за 2021/2022 година

Табела 34

Динамика на развојот на популацијата		Пол	Возрасна класа/години							Σ			
			У	I		II		III					
				1	2	3	4	5	6		7+		
1. Нормален матичен фонд и структура на популацијата		♂	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		♀	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		Σ	30	24	22	20	18	16	14	6	150		
2. Бројна состојба 31.03.2021		♂	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		♀	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		Σ	30	24	22	20	18	16	14	6	150		
3. Премин во повисока класа (01.04.2021)		♂		15	12	11	10	9	8	10	75		
		♀		15	12	11	10	9	8	10	75		
		Σ		30	24	22	20	18	16	20	150		
4. Периодичен еколошки прираст		♂	21								21		
		♀	21								21		
		Σ	42								42		
5. Есенска бројна состојба		♂	21	15	12	11	10	9	8	10	96		
		♀	21	15	12	11	10	9	8	10	96		
		Σ	42	30	24	22	20	18	16	20	192		
6. Намалување на фондот		Планирани загуби и предација		♂	6	3	1	1	1				12
				♀	6	3	1	1	1				12
				Σ	12	6	2	2	2				24
		Одгледувачки и санитарен отстрел		♂						1	1	7	9
				♀						1	1	7	9
				Σ						2	2	14	18
7. Вкупно намалување на фондот		♂	6	3	1	1	1	1	1	7	21		
		♀	6	3	1	1	1	1	1	7	21		
		Σ	12	6	2	2	2	2	2	14	42		
8. Основен фонд		♂	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		♀	15	12	11	10	9	8	7	3	75		
		Σ	30	24	22	20	18	16	14	6	150		
9. Однос кон нормалниот матичен фонд		♂	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		♀	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0		

Оптimalен полов сооднос	♂ : ♀ = 1 : 1
Фактички полов сооднос	♂ : ♀ = 1 : 1
Периодичен еколошки прираст	70 % од бројот на ♀ стари 2 и повеќе години
Планирани загуби и предација	12.5 % од есенската бројна состојба
Одгледувачки и санитарен отстрел	9.4 % од есенската бројна состојба
Одгледувачка возраст	7 и > години

Динамика на популацијата на дивата свиња за 2021/22 година

Табела 56

Динамика на развојот на популацијата		Пол	Возрасна класа/години						Σ			
			У	I		II		III				
				1	2	3	4	5		6+		
1. Нормален матичен фонд и структура на популацијата		♂	20	12	10	7	4	4	3	60		
		♀	20	12	10	8	6	4		60		
		Σ	40	24	20	15	10	8	3	120		
2. Бројна состојба 31.03.2021		♂	20	12	10	7	4	4	3	60		
		♀	20	12	10	8	6	4		60		
		Σ	40	24	20	15	10	8	3	120		
3. Премин во повисока класа (01.04.2021)		♂		20	12	10	7	4	7	60		
		♀		20	12	10	8	6	4	60		
		Σ		40	24	20	15	10	11	120		
4. Периодичен еколошки прираст		♂	32							32		
		♀	32							32		
		Σ	64							64		
5. Есенска бројна состојба		♂	32	20	12	10	7	4	7	92		
		♀	32	20	12	10	8	6	4	92		
		Σ	64	40	24	20	15	10	11	184		
6. Намалување на фондот		Планирани загуби и предација		♂	11	7	1	2	1		22	
				♀	11	7	1	1	1	1		22
				Σ	22	14	2	3	2	1		44
		Одгледувачки и санитарен отстрел		♂	1	1	1	1	2		4	10
				♀	1	1	1	1	1	1	4	10
				Σ	2	2	2	2	3	1	8	20
7. Вкупно намалување на фондот		♂	12	8	2	3	3		4	32		
		♀	12	8	2	2	2	2	4	32		
		Σ	24	16	4	5	5	2	8	64		
7. Основен фонд		♂	20	12	10	7	4	4	3	60		
		♀	20	12	10	8	6	4		60		
		Σ	40	24	20	15	10	8	3	120		
8. Однос кон нормалниот матичен фонд		♂	0	0	0	0	0	0	0	0		
		♀	0	0	0	0	0	0	0	0		
		Σ	0	0	0	0	0	0	0	0		

оптимален полов сооднос	♂ : ♀ = 1 : 1
Периодичен еколошки прираст	160 % од бројот на ♀ стари 2 и повеќе години
Планирани загуби и предација	23.9 % од есенската бројна состојба
Одгледувачки и санитарен отстрел	10.9 % од есенската бројна состојба
Одгледувачка возраст	6 и > години

Динамика на популацијата на мечката за 2021/22 година

Динамика на развојот на популацијата	Пол	Возрасна класа/години											Σ		
		У	I			II				III					
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11+	
Нормален матичен фонд и структура на популацијата	♂	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	♀	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	Σ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24	
Бројна состојба на 03.2021	♂	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	♀	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	Σ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24	
Времи во повисока класа (01.04.2021)	♂		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	12	
	♀		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	12	
	Σ		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	24	
Периодичен еколошки прираст	♂	4											4		
	♀	4											4		
	Σ	8											8		
Бенска бројна состојба	♂	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	16	
	♀	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	16	
	Σ	8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	32	
Намалување на фондот	Планирани загуби	♂	3											3	
		♀	3											3	
		Σ	6											6	
	Одгледувачки и санитарен отстрел	♂												1	1
		♀												1	1
Σ												2	2		
Вкупно намалување на фондот	♂	3											1	4	
	♀	3											1	4	
	Σ	6											2	8	
Основен фонд	♂	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	♀	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	
	Σ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24	
Внос кон нормалниот матичен фонд	♂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	♀	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Внос на половите	♂ : ♀ = 1 : 1
Периодичен еколошки прираст	90 % од бројот на ♀ стари 4 и повеќе години
Планирани загуби	18.75 % од биолошкиот капацитет
Одгледувачки и санитарен отстрел	6.25 % од биолошкиот капацитет
Одгледувачка возраст	11 и > години

Динамика на популацијата на дивокозата за 2021/2022 година

Табела 45

Динамика на развојот на популацијата		Пол	Возрасна класа/години												Σ		
			Y	I			II			III							
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		12	
1. Нормален матичен фонд и структура на популацијата		♂	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	34		
		♀	6	5	5	4	4	4	3	3	3	2	1	1	41		
		Σ	11	9	9	7	7	7	6	5	5	4	3	2	75		
2. Бројна состојба 31.03.2021		♂	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	34		
		♀	6	5	5	4	4	4	3	3	2	2	1	1	40		
		Σ	11	9	9	7	7	7	6	5	4	4	3	2	74		
3. Премии во повисока класа (01.04.2021)		♂		5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	34	
		♀		6	5	5	4	4	4	3	3	2	2	1	1	40	
		Σ		11	9	9	7	7	7	6	5	4	4	3	2	74	
4. Периодичен еколошки прираст		♂	8														
		♀	9														
		Σ	17														
5. Есенска бројна состојба		♂	8	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	42	
		♀	9	6	5	5	4	4	4	3	3	2	2	1	1	49	
		Σ	17	11	9	9	7	7	7	6	5	4	4	3	2	91	
6. Намалување на фондот		Планирани загуби и предација		♂	3	1		1				1				6	
		♀	3	1		1			1							6	
		Σ	6	2		2			1	1						12	
		Одгледувачки и санитарен отстрел		♂											1	1	2
		♀												1		1	2
		Σ												1	1	2	4
7. Вкупно намалување на фондот		♂	3	1		1				1				1	1	8	
		♀	3	1		1				1				1		1	8
		Σ	6	2		2				1	1			1	1	2	16
8. Основен фонд		♂	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	1	34		
		♀	6	5	5	4	4	4	3	3	3	2	1	1	41		
		Σ	11	9	9	7	7	7	6	5	5	4	3	2	75		
9. Однос кон нормалниот матичен фонд		♂	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		♀	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Σ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Оптimalен полов сооднос	♂ : ♀ = 1 : 1.2
Фактички полов сооднос	♂ : ♀ = 1 : 1.2
Периодичен еколошки прираст	70 % од бројот на ♀ стари 4 и повеќе години
Планирани загуби и предација	13.19 % од есенската бројна состојба
Одгледувачки и санитарен отстрел	4.39 % од есенската бројна состојба
Одгледувачка возраст	11 и > години

5.2 Контрола на бројноста

Бројноста на популацијата на дивечот во било кој екосистем е елементиран податок врз кој се базираат сите планови за реализација на стопанисување со ловиштето. Следењето на тенденците за зголемувањето, односно намалувањето на бројноста на определен вид, како и истражувањата на причините за ваквите појави е основен предуслов за определување на **реалнот периодичен еколошки прираст**, а врз основа на тоа и на сите останати структурни елементи на популацијата, со оглед на фактот дека дивечот, како основен елемент на планирањето, живее во слободна природа каде што се можни непредвидливи влијанија врз бројноста, структурата и квалитетот на неговите популации.

Од овие причини во заштитеното подрачје во текот на целата година од страна на стручната служба ќе се вршат перманентни наблудувања на состојбите на популациите на дивечот, а анализата на собраните податоци со предлог мерки за подобрување на состојбите ќе се обавува на катедрата за ловство при Шумарскиот факултет во Скопје.

5.3. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА И ОДГЛЕДУВАЊЕ НА ДИВЕЧОТ

За заштита на дивечот ќе се применуваат **физички, правни, биолошки и здравствени мерки**. Со оглед дека дивечот е најсензибилен индикатор на состојбата на животна средина, ќе се преземат мерки за опстанок на сите видови животни кои го населуваат овој простор, односно зачувување на местоживеењето и примена на сите неопходни ловно-стопански мерки.

5.3.1. Заштитни мерки

5.3.1.1. **Организирање на постојана чуварска служба**

Согласно чл.108 од Законот за заштита на природата (СЛ. Весник на РМ67/04) јавната установа која управува со националниот парк е должна да назначи постојана чуварска служба од 8 лица под координација на вкупно 4 шумарски инженери. Освен законски предвидените обврски, овие лица се ангажирани и околу прихраната на дивечот во критичните периоди од годината, одржувањето на постојаните објекти во интерес на заштитата на фауната, а вршат и перманентни наблудувања на здравствената состојба и кондиција на индивидуите, со обврска сите нарушувања на нивното природно однесување веднаш да ги пријават до надлежните лица на управата.

5.3.1.2 Контрола на бројноста на природните предатори

Како една од основните мерки за заштита, неопходна е перманентна контрола на бројноста на влакнестите и пердувестите предатори во ловиштето (волк, лисица, ласица, твора, куна белка, јастреб, кокошар, сива врана, страчка и др.) и информирање за нивното евентуално зголемено присуство до надлежните служби во управата на паркот.

5.3.1.3. Отстрел на кучиња и мачки скитници

Мирот во ловиштето најчесто е нарушен со големото присуство на кучињата и мачките скитници, кое пак се должи на неможности на сопствениците да ги прехранат домашните „миленици,,. Неретко, дивечот го вознемируваат и долгоногите и нечистокрвни измелезени гоничи, кои се во сопственост на определен број ловци и месно население. Од тие причини, сите кучиња и мачки кои без контрола и дозвола на управувачот се движат низ заштитеното подрачје ќе бидат елиминирани.

5.3.1.4. Мир

Обезбедувањето на неопходен мир претставува основ за заштита на сите видови диви животни. Потребата за невознемирување е различна кај различни видови, а особено е значајно во време на парењето, носењето, лежењето, котењето, испилувањето и одгледувањето на тукушто родениот подмладок.

Во тој смисол неопходно е да се спорведат следниве :

- перманентна контрола на движење на луѓето (сточари, туристи, собирачи на габи, шумски плодови и сл.);
- усогласување и ускладување со работите од областа на шумарство;
- контрола на бројноста на влакнестите и перјестите предатори и одрживање на нивните популации на оптимално ниво;
- елиминација на кучињата и мачки скитници кои без дозвола на јавната установа се движат низ паркот;
- воспоставување соработка со соседните ловишта со кои стопанисуваат ловечките друштва, односно здруженијата на ловците;
- подобрување на соработка со судските и органите на **МВР** за санкционирање на лицата кои вршат противзаконски дејствија.

5.3.1.5. Здравствена заштита на дивеч

Здравствената заштита на дивечот ќе се спроведува во соработка со надлежната ветеринарна организација и со преземање на превентивни мерки и контрола на здравствената сосотојба со отстрел на најмалку по еден примерок од присутните

видиви (освен трајно заштитените) и евентуално пронајдените пцовисани примероци. Следењето на здравствената состојба ќе се врши со секојдневно следење на однесувањето на дивечот, при што посебно внимание треба да се обрне на следниве промени:

- отстапување на однесување на единките во однос на нормалното за определениот вид:
- примероци со слаба кондиција и конструкција:
- промени во квалитет и состојбата на влакната :
- ненавремено отфрлање на роговјето кај срнечкиот дивеч и други ненормални појави.

Третирање на дивечот со соодветни медикаменти (доколку е потребно), ќе се врши низ дополнителна исхрана за таа цел изградени инфраструктурни објекти. Одржувањето на зоохигиената ќе се спроведува на местата каде дивечот најповеќе се задржува, како и со правилно отстранување и уништување на пронајдените мрши.

5.3.2. Одгледувачки мерки

5.3.2.1. Природна исхрана на дивечот

Природната исхрана на дивечот во потполност мора да ги задоволи неговите потреби во поглед на квантитавниот и квалитативниот состав на хранливите материји, со што се обезбедува неговиот нормален раст и развој. Во тој контекст, природната исхрана претставува една од основните претпоставки за успешно стопанисување. Само во такви услови е можно манифестирање на генетски условените особини сообразени со прородниот начин на одгледување, а кои се насочени кон унапредување на трофејните карактеристики, односно одгледување на здраво и кондиционо спремни единки. Природната исхрана на дивечот зависи од еколошките услови во местоживеењето и достапноста на квалитетна храна, антропогениот фактор, односно од степенот на користење на просторот од страна на човекот, а најповеќе од периодот во текот на годината.

Во принцип, достапното количество природна храна во живеалиштата е еден од главните регулатори на густината на популациите на фауната и основа за природно и спонтано распространување и управување со дивечот. Сепак, упливот и промената на речиси сите екосистеми предизвикани од човековите активности, ги нарушија односите во биотопите, што дитектно и индиректно се одразува врз биодиверзитетот, односно составот и односите во природните биоценози.

5.3.2.2. Дополнителна исхрана (прихрана) на дивечот

Основна причина за спроведување на оваа мерка во ловното стопанисување е да се зголеми преживувањето, односно намали морталитетот на единките, кои во спротивно би биле елиминирани од популациите. И покрај тоа што постојат

нерасчистени дилеми на различни автори за потреба од дополнителна исхрана, правило е прихраната на дивечот да се користи само како дополнување на природната исхрана и тоа единствено во услови на екстремно неповолни климатски прилики (долготраен висок снежен покривач и носки температури). Неадекватно спроведување на оваа одгледувачка мерка во релативно поволни, услови, може напълно да ја елиминира природната селекција, односно да доведе со нарушување на генетскиот потенцијал со преживување на грла со слаба телесна кондиција и конструкција. Во текот на зимата, заради престанокот на вегетациониот период, се јавува дефицит на сите хранливи материи неопходни за опстанок и преживување. Од тие причини некои видови развиле еволутивна способност за целосна (полв, текуница) или нетипична хибернација (мечка, јазовец) во овој критичен период. Спротивно на тоа, останатите видови зимата ја минуваат во состојба на перманентна активност, што изискува трошење на енергетските резерви формирани во текот на летото и есента, но и постојано внесување на дополнителни хранива. Освен тоа, женките на некои видови во истиот период се во стадиум на висока бременост, што ја зголемува потребата за квалитетна прехрана. Од погоре спомнатите причини, како и категорија на заштита, во Националниот парк Пелистер се препорачува редовна прихрана на дивечот да се изведува само во текот на екстремно неповолни временски прилики (снег, ледена покорица и ниски температури). Во релативно поволни услови, воспоставување „комуникација“ со дивечот на таквите локации, при што би се контролирале неговата бројана и здравствена состојба, како и структура на неговите популации. Количеството и видот на дополнителна храна за прихрана зависи од природните услови во живеалиштето, односно од достапната природна храна и особено од климатските прилики во зимскиот период, како најкритичен за опстанок на единките. Во секој сличај, храната за прихраната на дивечот треба да е разновидна и што е можно послична на природната.

5.3.2.3. Прихрана со минерални материи

Спрема застапеност во животинските организми се делат на макроеlementи (застапени со повеќе од 50mg/kg телесна маса) и микроelementи. Количествената застапеност не ја диктира и нивната функција. Сите минерални elementи се есенцијални и нивниот недостаток во храната предизвикува различни промени кај животните. Недоволно снабдување на организмите со определени минерали доведува до промени на нивната концентрација во телесните ткива и предизвикува значителни промени на физиолошките функции. Како последица на таквата состојба освен надворешните симптоми, се јавува забавен раст и развој, намалено искористување на храната и продуктивноста воопшто. **Натриумот (Na) и хлорот (Cl)** кое се наоѓаат во солта (NaCl), се мошне значајни за одржување на соодветен однос помеѓу базите и киселините, потоа за регулација на осмотскиот притисок, за промет на вода и за одвивање на физиолошките и биохемиските процеси во животинските организми воопшто. Освен тоа, хлорот е составен дел од желудечниот сок и е неопходен за варење на храната. Во храната од растително потекло се застапени во минимални количества, па е неопходно да се додаваат во концентрираните смеси за прихрана или пак во вид на камена или брикетирани сол за лижење. Од овие причини, солта, како минерално храниво е неопходно да биде обезбедена на целокупниот простор во текот

на целата година, за разлика од останатите типови на храна кои се додаваат сезонски.

5.3.3 Мерки за уредување на просторот

За реализација на сите предвидени цели во однос на заштитата и одгледувањето на дивечот во Националниот парк Пелистер, потребно е преземање комплексни мерки со цел да се одржи или зголеми бројноста на определени видови од постоечката фауна, а за нивно спроведување неопходна е изградба на определени објекти кои во исто време нема да го нарушат спонтаниот развој на постоечката фауна и еволуционите законитости и ќе помогнат во здружувањето на изворните карактеристики на екосистемите. Во тој смисол, согласно препораките во претходните поглавја, на неколку места во паркот, потребно е да се изградат определен број одгледувачки (хранилишта и солишта) и технички објекти наблудувачници). Природните материјали од непосредната околина кои би се користеле за ова намена, како и изгледот на објектите, во никој случај не би ја нарушиле афтенитичноста на околината во која се наоѓаат. Со оглед на фактот што ваквите објекти се е од привремен карактер и зависат од конкретните услови во периодот во кој би се користеле, нивниот број и локации ќе се дефинират во годишните програми за заштита на дивечот.

Изработиле:

дипл.шум инг. Томислав Петров

дипл.шум.инг. Зоран Пројчевски

ветер.технич. Гоце Цуцулоски

ЈУ Национален Парк Пелистер

Директор:

Осман Шукриу